

La competitivitat i el sector exterior català, clau en la sortida de la crisi

J. M. Rañé

President del Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya (CTESC)

Els canvis en les polítiques econòmiques no han pogut reactivar el creixement de l'ocupació i, per tercer any consecutiu, s'ha produït una destrucció continuada de llocs de treball. El consum privat i la reducció del dèficit pressupostari no han pogut fomentar l'activitat econòmica, malgrat el signe positiu del sector exterior català, fet que té una incidència en el creixement del PIB global. La millora i l'increment de la competitivitat de les empreses exportadores són cabdals per al creixement econòmic.

Evolució de l'economia catalana

L'any 2010 l'economia catalana en el seu conjunt, a diferència de l'espanyola, ha recuperat la sendera d'un creixement positiu, tot i que encara no la de creació d'ocupació. Ha estat un creixement econòmic molt feble, atès que el PIB català en volum només ha crescut un 0,1%. No obstant això, aquesta xifra resulta altament significativa si atenem al fet que l'any anterior es va produir la major baixada de l'economia (-4,2%) que es coneix en la història recent.

El creixement lleugerament positiu del PIB global és imputable al sector exterior, en ser capaç de superar la caiguda de la demanda interna agregada que es va situar en el -0,3%. És una caiguda que cal considerar força moderada, si recordem que l'any 2009 ho va fer en un -5,4%.

Si aprofundim en el coneixement de com i què ha produït aquest canvi de tendència global, ràpidament comprovarem que el sector exterior assoleix el seu balanç positiu fruit d'una evolució qualitativament més

favorable del seus factors, encara que menys important quantitativament, que l'any anterior.

L'any 2009, l'aportació positiva al PIB del sector exterior va ser fruit d'una reducció molt superior de les importacions (-17%) que de les exportacions (-12,3%); aquest any ha estat diferent. El saldo positiu es deu al fet que les nostres exportacions de béns i serveis (12,6%) han crescut més que les importacions (8,4%). Potenciar el nostre sector exportador és una de les direccions que ha de seguir la nostra economia tant per superar alguns dels desequilibris estructurals (dèficit comercial) que tenim, com per abordar la sortida de la crisi.

En l'àmbit de la demanda interna, es pot comprovar com la formació bruta de capital (construcció + béns d'equipament) continua sent la responsable d'aportar un volum negatiu (-5,6%) a aquesta rúbrica, tot i que és inferior a la de l'any 2009 (-14,6%). Dintre d'aquest subapartat el factor més rellevant continua sent la construcció, que es va contraure a un ritme anual superior al -10%.

Pel que fa a la part de la demanda interna derivada

Producte interior brut (PIB pm) a preus corrents. Base 2000. Demanda.

Catalunya. 2008-2010

Milions d'euros	Valor			Variació en volum (%)		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
PIB pm	215.181	207.237	209.727	0,1	-4,2	0,1
Demanda interna	207.604	196.072	199.732	-1,1	-5,4	-0,3
Despesa en consum de les llars	119.548	115.387	120.603	-1,2	-4,2	1,7
Despesa en consum de les adm. públiques (1)	32.055	34.515	34.675	6,4	6,1	0,2
Formació bruta de capital (2)	56.001	46.169	44.453	-4,6	-14,6	-5,6
Béns d'equipament i altres	27.253	22.035	22.375	-2,3	-17,9	-1,5
Construcció	27.857	23.296	21.008	-5,9	-11,7	-10,7
Saldo exterior (3) (4)	7.576	11.165	9.995	1,1	1,0	0,3
Saldo amb l'estranger (4)	-9.615	-2.424	-2.167	2,3	2,2	1,0
Exportacions totals de béns i serveis	66.475	56.149	64.325	0,2	-12,3	12,6
Exportacions de béns i serveis	57.053	47.418	55.137	0,8	-13,0	14,2
Consum dels estrangers en el territori	9.422	8.731	9.188	-3,7	-7,9	3,9
Importacions totals de béns i serveis	76.090	58.572	66.492	-6,0	-17,0	8,4
Importacions de béns i serveis	73.423	56.267	63.980	-5,9	-17,0	8,5
Consum dels residents a l'estranger	2.668	2.305	2.511	-7,9	-14,4	6,8

Font: Idescat. www.idescat.cat/economia/inec?tc=3&id=5116

* Dades calculades per l'Idescat a partir d'informació publicada per l'INE, per facilitar la comparació de les taules.

(1) Inclou la despesa en consum de les institucions sense afany de lucre al servei de les llars.

(2) Inclou la variació d'existències. (3) Inclou el saldo amb l'estranger i la resta d'Espanya.

(4) Els saldos vinculats al comerç exterior es presenten en aportacions.

de les despeses de consum es contempla una evolució diferenciada entre el sector privat i el públic. El primer es recupera i ofereix un resultat positiu (1,7%) després de dos anys consecutius de contracció, mentre que el sector públic fa el contrari: es contrau fins al 0,2%, en abandonar el paper anticíclic que l'havia situat per sobre del 6% en els dos primers anys de la crisi econòmica.

Aquesta situació no és sinó el resultat, d'una banda, d'una feble recuperació de la confiança dels consumidors, amb el retorn a un consum molt menys desbocat que en l'anterior etapa de creixement i, de l'altra, de la dura disciplina de reducció del dèficit pressupostari que s'imposa en l'àrea de l'euro, encapçalada per la cancellera alemanya Angela Merkel i substitueix la política econòmica de tall neokeynesià que s'havia desenvolupat fins al mes de maig de 2010 amb l'objectiu de fomentar l'activitat econòmica i l'ocupació, greument afectada per la crisi de caràcter financer.

L'ocupació i l'atur a Catalunya

Amb aquest canvi de política econòmica el nostre creixement econòmic s'ha frenat, especialment en el segon semestre de l'any, produint un resultat global tan feble que ha resultat insuficient per crear ocupació neta.

Això ha fet que el 2010 hagi estat el tercer any consecutiu de pèrdua d'ocupació a Catalunya, amb una dinàmica similar a la que s'ha produït en el conjunt de l'Estat. L'exercici s'ha tancat a Catalunya amb la pèrdua de 51.300 llocs de treball, el -1,6% de la població ocupada. Malgrat la seva gravetat, aquesta és una dada molt inferior als 305.800 que es van destruir l'any 2009 i que suposaven el -8,7% dels treballs existents.

L'evolució de l'ocupació durant la crisi ha tingut una distribució desigual en funció del sector econòmic que es tracti.

La construcció, amb la pèrdua de 45.900 persones (14,1% del sector) durant el 2010 i 73.330 l'any anterior (-18,4%), apareix com el sector econòmic més castigat i sense signes de recuperació a curt termini.

Per la seva banda, la indústria, tot i perdre l'any 2010 un total de 21.600 dels seus llocs de treball (-3,4% del sector), està mantenint un canvi de tendència substancial. I això no solament perquè venia de perdre 123.900 ocupacions (-16,5% del sector) l'any 2009, sinó perquè hi ha subsectors industrials que ja han creat ocupació neta: 6.400 en la indústria de la química i el cautxú i 3.500 més en la indústria de l'alimentació, el tèxtil, la fusta, el paper i les arts gràfiques.

El sector de serveis ha creat ocupació, arrossegat pels subsectors de no comerç (sanitat i serveis socials, educació i administració pública). Tanmateix, també s'han creat llocs de treball en alguns altres subsectors de serveis privats, com ara el de transport i emmagatzematge, les activitats financeres i els serveis auxiliars a les empreses.

En aquest context de caiguda de l'ocupació l'atur ha tingut una evolució paral·lela, només matisada pel ritme d'activació de la població. L'any 2008, creix la incorporació de dones i persones procedents de la immigració i es mantenen les tendències que venien actuant durant els anys de bonança econòmica. En canvi, els anys posteriors es produeix una retirada del mercat de treball de les persones menors de 19 anys (tant homes com dones), els homes menors de 24 anys i les persones immigrades, però, alhora, es manté en un alt volum la incorporació de les dones, especialment les majors de 45 anys en endavant.

Població de Catalunya

Milers de persones i percentatges

	Valors			Diferències any anterior					
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Activa	3.840,4	3.807,6	3.814,6	83,2	-32,9	7,1	2,2%	-0,9%	0,2%
Ocupada	3.494,6	3.188,9	3.137,5	-16,0	-305,8	-51,3	-0,5%	-8,7%	-1,6%
Agricultura	60,8	57,9	66,5	-15,9	-2,9	8,6	-20,7%	-4,7%	14,9%
Indústria	749,1	625,2	603,6	-13,4	-123,9	-21,6	-1,8%	-16,5%	-3,4%
Construcció	398,5	325,2	279,4	-41,0	-73,3	-45,9	-9,3%	-18,4%	-14,1%
Serveis	2.286,3	2.180,6	2.188,0	54,3	-105,8	7,4	2,4%	-4,6%	0,3%
Aturada	345,8	618,7	677,1	99,2	272,9	58,4	40,2%	78,9%	9,4%

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de població activa de l'INE. Elaboració pròpia.

La diferent intensitat d'aquests fluxos fa que el 2008 el 85% del creixement de l'atur s'expliqui pel creixement de la població activa, mentre que el 2009 el 10% de la pèrdua d'ocupació es transforma en retirada del mercat de treball i el 2010 torna a créixer, encara que molt suau-ment, per l'efecte femení.

L'explicació d'aquest fenomen cal trobar-la en la diferent afectació sectorial de la crisi, que ha castigat els sectors més masculinitzats (indústria i construcció) i el fet que el sector terciari, més feminitzat, hagi estat generador d'ocupació, produint l'activació de dones que havien abandonat el mercat de treball retribuït fa temps. La baixada de l'activitat juvenil és imputable a la gravetat de la pèrdua d'ocupació entre els joves i el seu retorn als processos educatius.

Per on sortir de la crisi

El context financer espanyol i català actual es caracteritza per tres factors: entitats financeres en procés de re-capitalització i obtenció de liquiditat, amb el fi de poder retornar els crèdits que van demanar en els mercats internacionals per finançar el boom immobiliari, famílies i empreses també fortament endeutades, i unes finances públiques relativament poc endeutades però sí amb forts dèficits.

Per això, tot fa preveure la continuïtat d'un procés no massa ràpid de despallanquejament i restricció del crèdit i, en conseqüència, que no es produirà una recuperació vigorosa del consum privat, ni de la construcció, tot i que s'hauria de mantenir la tendència moderada de recuperació. Així mateix, tampoc s'albira que la despesa pública assumeixi, de nou, un paper anticíclic; més aviat tot el contrari, fruit del manteniment de la pressió exercida pels mercats financers i els governs dels països més forts de la zona euro.

Si es produís un excés en la contenció del consum privat i públic, donada la seva dimensió, seria impossible obtenir un creixement del PIB positiu, condició necessària, però no suficient, per a la creació d'ocupació. Vol dir que hem de fiar el creixement de l'ocupació al del consum? No, perquè un creixement obtingut fonamentalment a partir d'aquest paràmetres comportaria majors desequilibris de la nostra economia: dèficit comercial, dèficit públic i endeutament públic i privat, que, a més a més, hauríem de finançar acudint als mercats exteriors.

Aleshores, quin pot ser el sector sobre el qual fonamentar aquest creixement de creixement que necessitem per

crear ocupació? El sector exterior i, relacionat amb ell, les inversions en béns d'equipament.

Els avantatges que té reconstruir el nostre teixit i, per extensió, el creixement sobre el sector exterior són nombrosos. En la mesura en que potenciem el sector exportador, estarem important capitals no especulatiu o deixant d'exportar-los si la nostra balança de pagaments no té un saldo positiu. Ara bé, què necessitem per incrementar la facturació del nostre sector exterior? Incrementar substancialment la nostra competitivitat.

Aquest és el factor fonamental. Sense el recurs al mecanisme de la devaluació per obtenir una pseudoimatge competitiva de la nostra economia, el camí passa per millorar la qualitat dels nostres béns i serveis, incorporar valor a productes i processos i adequar el nostre teixit orientant-lo en aquesta direcció.

Aquest model de competitivitat no es pot fer pivotar sobre condicions precàries o excessos de temporalitat en la contractació i requereix una mà d'obra més formada. Impulsar la competitivitat i les reformes per aconseguir-la no s'ha de veure doncs com un mal menor sinó com un objectiu per defensar els interessos dels treballadors ocupats i aturats.